

Психологія наукової і технічної творчості

Робоча програма навчальної дисципліни (Силабус)

Реквізити навчальної дисципліни

Рівень вищої освіти	Третій (освітньо-науковий)
Галузь знань	05 Соціальні та поведінкові науки
Спеціальність	053 Психологія
Освітньо-наукова програма	Психологія
Статус дисципліни	Нормативна
Форма навчання	Очна (денна) / дистанційна
Рік підготовки, семестр	2 курс, весняний (другий) семестр
Обсяг дисципліни	2 кред. ЄКТС / 60 годин
Семестровий контроль/ контрольні заходи	Екзамен
Розклад занять	Лекції: Четвер 10.25-12.00 (1 тижд.) Практичні заняття: Четвер 10.25-12.00 (2 тижд.)
Мова викладання	Українська
Інформація про керівника курсу / викладачів	Лектор і практичні: професор, д. психол. н., професор кафедри психології і педагогіки, Ложкін Георгій Володимирович, lozhkin.heorhii@iit.kpi.ua , +380507165760
Розміщення курсу	

Програма навчальної дисципліни

1. Опис навчальної дисципліни, її мета, предмет вивчення та результати навчання

Предметом навчальної дисципліни «Психологія наукової і технічної творчості» є психологічні закономірності творчої діяльності, що виявляються у сферах науки і техніки.

«Психологія наукової та технічної творчості» – галузь наукової психології, що вивчає складові творчої діяльності, які спонукають, скеровують, регулюють і реалізують у виконавських діях творчу активність суб'єкта, а також креативність як творчу властивість особистості. Творчою діяльністю вважається така, яка передбачає інновації – створення якісно нових ідей або речей ще невідомих людству або вдосконалення тих, що вже існують.

Відповідно до вимог ОНП метою дисципліни є формування у аспірантів:

- здатності орієнтуватись у філософсько-методологічному рівні проблеми творчості ;
- здатності аналізувати фундаментальні теорії і концепції, відомості про закономірності виникнення та розвитку інновацій у процесі наукової та технічної діяльності;
- здатності виявляти особливості застосування когнітивних процесів у творчій діяльності, відстежувати вплив психічних властивостей особистості на процес творчої діяльності та її ефективність;
- здатності виявляти закономірності творчої самореалізації особистості у науковій та технічній сферах;
- здатності розробляти психологічно обґрунтовану систему впливів на розвиток творчих якостей особистості.

Навчальну базу дисципліни «Психологія наукової та технічної творчості» становлять знання, отримані при вивченні різноманітних курсів, що спрямовані на розкриття загальних закономірностей і

механізмів професійної діяльності, а також формування вмінь науково обґрунтовано пояснювати психологічні факти.

Згідно з вимогами освітньо-наукової програми аспіранти після засвоєння навчальної дисципліни мають продемонструвати такі результати навчання:

знання:

- філософсько-методологічного контексту психологічної проблеми творчості, провідних теоретичних моделей творчості, творчого характеру самодетермінації людини (ЗН 12);
- психологічних механізмів основних творчих психічних процесів: уяви, мислення, інтуїції, основних етапів перебігу творчого процесу, рівнів творчої діяльності та типологій творчої обдарованості (ЗН 13);
- провідних психологічних технологій розвитку творчої обдарованості у науці та техніці (ЗН 17);

уміння:

- здійснювати аналіз творчої діяльності як процесу та як рівневої системи, аналізувати складні форми творчої діяльності у техніці та науці (УМ 1);
- застосовувати психодіагностичні методики для дослідження творчої обдарованості особистості та оцінювати міру оригінальності продуктів творчої діяльності (УМ 8);
- рефлексувати над власними стратегіями творчої діяльності (УМ 9).

У результаті засвоєння дисципліни аспіранти зможуть:

- проводити досліджень на відповідному рівні (ЗК 10);
- проводити критичний аналіз, оцінку й синтез нових та складних ідей та соціально-психологічних явищ (ЗК 2);
- усвідомлювати необхідність та дотримання норм наукової етики (ЗК 5);
- розробляти наукові проекти та керувати ними, складати пропозиції щодо фінансування наукових досліджень (ЗК 6);
- ініціювати та брати на себе відповідальність в інноваційних комплексних проектах місцевого (регіонального) та\або державного значення (ФК 3);
- застосовувати сучасні інформаційні технології у різних видах професійної та науково-інноваційної діяльності (ФК 7);
- інноваційно переосмислювати та застосовувати методів інших галузей знань для реалізації завдань міждисциплінарних психологічних досліджень (ФК 8);
- використовувати сучасні методи й технології наукової комунікації на українській та іноземній мовах (ФК 10);
- самостійно виконувати науково-дослідну діяльність у галузі знань «Соціальні та поведінкові науки» з використанням сучасних теорій, методів та інформаційно-комунікаційних технологій (ФК 15).

Комунікація з викладачем можлива та заохочуватиметься на навчальних заняттях, а також у межах двох годин консультацій з викладачем, які проводяться за графіком, доступним на сайті кафедри психології і педагогіки. До того ж для більш ефективної комунікації з метою розуміння структури навчальної дисципліни та засвоєння матеріалу використовується електронна пошта, месенджер Telegram.

2. Пререквізити та постреквізити дисципліни (місце в структурно-логічній схемі навчання за відповідною освітньою програмою)

Для вивчення дисципліни аспіранту бажано мати навички використання текстового редактора на комп'ютері, навички роботи з електронними базами даних наукових інститутів і бібліотек.

Дисципліна вивчається після опанування дисциплін «Філософські засади наукової діяльності» та «Іноземна мова для наукової діяльності», «Теоретичні і методологічні проблеми психології», «Методологія наукових досліджень», «Психологія соціальних явищ», що входять до циклу обов'язкових (нормативних) дисциплін ОНП.

3. Зміст навчальної дисципліни

Очна (денна) форма

Назви розділів і тем	Кількість годин			
	Всього	у тому числі		
		Лекції	Практичні (семінарські)	СРС
1	2	3	4	5
Тема 1. Психологія творчості як галузь психологічного знання	6	2	-	4
Тема 2. Філософсько-методологічна база психології творчості.	6	-	-	6
Тема 3. Класичні концепції в психології творчості	8	-	-	8
Тема 4. Провідні концепції в сучасній психології творчості	4	-	-	4
Тема 5. Психологічна характеристика творчого процесу	8	-	-	8
Тема 6. Творчий потенціал особистості	8	-	2	6
Тема 7. Психологія наукової творчості	4	-	-	4
Тема 8. Психологія технічної творчості	8	-	-	8
Тема 9. Теорія вирішення винахідницьких завдань	8	-	-	8
Всього годин	60	2	2	56

4. Навчальні матеріали та ресурси

Для успішного вивчення дисципліни достатньо опрацьовувати навчальний матеріал, який викладається на лекціях, а також ознайомитись з:

4.1 Базова література:

1. Волянчук Н.Ю. Психологія наукової діяльності: [Монографія] / Н.Ю. Волянчук, Г.В. Ложкін, А.Б. Колосов, Б.В. Андрійцев. Київ: КПІ ім. Ігоря Сікорського; Центр ДЗК, 2020. 352 с.
2. Основи психології: Підручник / За заг. ред. О.В. Киричука, В.А. Роменця. – К.: Либідь, 1995. – 632 с.
3. Пономарев Я.А. Психология творчества. – М.: Наука, 1976. – 304 с.
4. Роменець В.А. Психология творчества. – К.: Либідь, 2001. – 288 с.

4.2 Допоміжна література:

1. Волянчук Н.Ю. Творческие способности как индивидуальный ресурс квалифицированного спортсмена / Н.Ю.Волянчук, А.Б.Колосов, Г.В.Ложкин // Вестник КАЗНУ. Серия Психологии и социологии. – Том 4. – № 63. – С. 68-78.
2. Волянчук Н.Ю. Психологический потенциал и барьеры инновационной активности субъекта научно-педагогической деятельности / Н.Ю. Волянчук, Г.В.Ложкин // Научно-практический журнал «Наука і освіта» Південноукраїнського національного педагогічного університету імені К.Д.Ушинського. – № 11. – 2016. – С. 17-24.
3. Леви-Строс К. Мифологии: Сырое и приготовленное. М.: ИД «Флюид», 2006. -399 с.
4. Кун Т. Структура научных революций: Пер с англ. / Т.Кун; Сост. В.Ю.Кузнецов. – М.: ООО «Издательство АСТ», 2003. – 605 с.
5. Ложкин Г. В. Практическая психология в системах «человек-техника» : учеб. пособие / Г. В. Ложкин, Н. И. Повякель. – К. : МАУП, 2003. – 296 с.
6. Овсяннико-Куликовский Д.Н. Вопросы психологии творчества: Пушкин. Гейне. Гёте. Чехов. Кпсихологии мысли и творчества. – М.: Изд. ЛКИ, 2008. – 304 с.
6. Психологія: Навч. Посіб. / О.В.Винославська, О.А.Бреусенко-Кузнецов, В.Л.Зликов та ін.; За наук. ред. О.В.Винославської. – 2-е вид., перероб. та доповн. – К.: Фірма "ІНКІОС", 2009. – 390 с.

7. Фейерабенд П. Избранные труды по методологии науки: Переводы с англ. и нем. / Общ. ред. и авт. вступ. ст. И.С.Нарский. – М.: Прогресс, 1986. – 542 с.

Навчальний контент

5. Методика опанування навчальної дисципліни (освітнього компонента)

Лекційні заняття

№ з/п	Назва теми лекції та перелік основних питань (завдання на СРС)
1	Тема 1. Психологія творчості як галузь психологічного знання Визначення поняття «психологія творчості» та її основні категорії. Місце психології творчості у системі психологічних наук. Творчий характер психічної реальності. Особливості рефлексії творчого початку у психічному бутті людини, властиві історичним формам предмету психології – таким як душа, свідомість, несвідоме, поведінка, психічні явища, індивідуальний світ людського «я». Стадії творчого процесу: бажання, знання, уміння. Стадії творчої роботи: інтелектуальна готовність, виокремлення проблеми, формулювання завдання, пошук рішення, отримання нового принципу, перетворення принципу в схему і формальне оформлення. Завдання на СРС: 1. Розкрити сутність наукового методу в широкому сенсі. 2. Визначити особливість рефлексії творчого начала у психічному бутті людини, властиві історичним формам предмету психології. 3. Аргументувати творчий характер психічної реальності.

Семінарські (практичні) заняття

Основні завдання циклу семінарських (практичних) занять – сформулювати у аспірантів:

- базові уявлення про психологічний потенціал, ресурс, резерв та можливості суб'єкта наукової та творчої діяльності;
- розуміння актуальних та потенційних сфер розвитку творчого потенціалу особистості;
- досвід фіксації та оцінки рівнів розвитку спеціальних та загальних здібностей, обдарованості;
- досвід самопрезентації та самовираження в творчій діяльності (візуалізація образу, комунікативна механіка, вербальний ефект, флюїдне випромінювання).

№ з/п	Назва теми заняття та перелік основних питань (перелік дидактичного забезпечення, питання для поточного контролю та завдання на СРС)
1	Тема 6. Творчий потенціал особистості Генетична психологія творчості. Предметна гра і малюнок як прояви творчості в дитинстві. Вчинок і творчість підлітка. Уява і творчість в юнацькому віці. Моральна творчість. Героїчний вчинок. Творчість як механізм розвитку особистості. Індивідуальний потенціал людського буття. Іntenції та потенції. Обдарованість, талант, геніальність. Методи дослідження обдарованості. Інвестиційна теорія креативності. Завдання на СРС: 1. Розкрити сутність творчого потенціалу особистості. 2. Охарактеризувати творчість як механізм розвитку особистості. 3. Обґрунтувати внутрішні передумови успіху в науці. 4. Порівняти основні методи дослідження обдарованості. 5. Здійснити порівняльний аналіз зовнішньої та внутрішньої мотивації наукової творчості особистості. 6. Самопрезентація та самовираження творчої особистості.

6. Самостійна робота аспірантів

Аспіранти самостійно опрацьовують питання:

Тема 2. Філософсько-методологічна база психології творчості

Об'єкт і предмет дослідження психології творчості. Філософсько-методологічна база психології творчості. Принцип творчості та принцип адаптації у поясненні психічної активності людини. Проблема самодетермінації психічного. Проблема витоків творчого акту. Екзистенціальна теорія творчості.

Тема 3. Класичні концепції в психології творчості

Харківська школа психології творчості: провідні ідеї. Принцип економії як центральний пояснювальний принцип творчої дії. Вивчення творчості у класичному психоаналізі З.Фрейда. Творчість як сублімація.

Тема 4. Провідні концепції в сучасній психології творчості

Вивчення творчості у аналітичній психології К.Г.Юнга. Симптоматична і символічна творчість. Вивчення творчості у психодрамі Я.Л.Морено. Ідея спонтанності як джерельної людської здатності. Театр спонтанності Морено. Гештальтпсихологічний, гуманістичний, когнітивний підходи до творчості.

Тема 5. Психологічна характеристика творчого процесу

Етапи творчого процесу. Інсайт як центральна ланка творчого процесу. Перешкоди та психологічні бар'єри творчої діяльності. Роль несвідомого у творчому процесі. Мотивація творчої діяльності. Репродуктивні і продуктивні психічні процеси. Роль інтуїції у творчому процесі. Інтуїція та інсайт. Уява та бісоціація. Мислення та опосередкування. Творчість та емоції. Дослідження внутрішнього плану дій.

Тема 7. Психологія наукової творчості

Наука як особлива сфера людської творчої діяльності. Наукова революція. Парадигма та дослідницька програма як контекст наукової творчості. Явище методологічної кризи у психології. Творчий шлях вченого у контексті історії науки.

Тема 8. Психологія технічної творчості

Психологія винаходу і винахідництва. Особливості завдання у технічній творчості. Тріакт за П.Енгельмейером: бажання, знання, вміння. Геніальність, талант і старанність як найважливіші якості технічного винахідництва. Роль інсайту в технічному винаході. Раціональна сторона технічної творчості. Стратегіальний підхід до технічної творчості.

Тема 9. Теорія вирішення винахідницьких завдань

Історія започаткування теорії вирішення винахідницьких завдань (ТРІЗ). Логіка розвитку технічних систем як визначальна у даному підході. Винахід як вирішення винахідницького завдання та розвиток технічної системи. Програма алгоритму вирішення винахідницьких завдань (АРІЗ). Покроковий аналіз завдання з метою пошуку головного протиріччя. Інформаційне забезпечення АРІЗ: показники фізичних ефектів. Закон розвитку технічних систем через включення у інші в якості підсистем. Визначення ідеального кінцевого результату (ІКР). Визначення фізичних протиріч (ФП). Ідеї парних прийомів, веполів (комплексів прийомів), стандартів – поєднань прийомів та фізоефектів, що обумовлюють сильні вирішення. Евристичні прийоми подолання технічних протиріч (ТП).

7. Політика навчальної дисципліни (освітнього компонента)

Опрацьовуючи навчальний матеріал кредитного модуля «Психологія наукової і технічної творчості», аспіранти виконують індивідуальне семестрове завдання шляхом підготовки реферату. Метою написання реферату є підтвердження рівня опанування аспірантами основних положень з обраної тематики, демонстрація знання відповідної літератури, вміння аналізувати матеріал, робити узагальнення та самостійні висновки.

Робота над рефератом передбачає поглиблене вивчення обраної психологічної проблеми, сучасної наукової літератури, а також оволодіння навичками логічного аналізу та узагальнення матеріалу, його системного викладу. Тема реферату обирається аспірантом самостійно впродовж двох тижнів з початку семестру, виходячи із запропонованого переліку. Окрім запропонованих, аспіранти можуть самостійно обирати тему реферату, обов'язково погоджуючи її з викладачем. Орієнтовна тематика рефератів та вимоги до змісту та оформлення містяться у Додатку 1.

Аспіранти подають реферат на кафедру психології і педагогіки за два тижні до екзамену.

Відвідуваність і виконання завдань

Відвідування лекційних занять не оцінюється але є бажаним, оскільки навчальний матеріал викладається в доступній формі та є можливість обговорення дискусійних питань та уточнення незрозумілих моментів. Для здобувачів вищої освіти, які бажають продемонструвати відмінні результати навчання, активна робота на лекційних заняттях просто необхідна. Однак відпрацьовувати пропущені лекції не потрібно.

Активна участь аспіранта на семінарських заняттях є обов'язковою. Рейтинг аспіранта значною мірою формуватиметься за результатами його роботи на семінарських заняттях. Кожне пропущене семінарське заняття (незалежно від причин пропуску) знижує підсумковий рейтинг аспіранта з дисципліни. У разі пропуску семінарського заняття обов'язково повинні бути вивчені теми, а також виконані всі завдання. Контроль знань (розуміння) аспірантом пропущених тем (виконання завдань) відбуватиметься під час спілкування з викладачем за графіком консультацій, доступним на сайті кафедри психології і педагогіки. Аспірант, який виконає відповідні завдання (відповідь на питання) отримуватиме відповідні бали до рейтингу залежно від якості відповідей (виконання завдання).

Аспірант на семінарському занятті може використовувати підготовлені ним письмові нотатки з питань теми заняття (або передбачених завданням), однак висловлювати позицію, читаючи з аркуша паперу не варто.

Форми роботи

Лекції, семінарські заняття. Тематика лекцій висвітлена у робочій програмі (силабусі) дисципліни. Вітаються питання від аспірантів до викладача під час лекції. Допускається і вітається діалог між аспірантами і викладачем на лекції. На практичних заняттях аспіранти фокусують свою увагу на аналізі творчого процесу та творчого продукту та оволодівають активними прийомами управління дискусією. Під час практичних занять викладач відповідатиме на питання аспірантів.

Політика університету

Академічна доброчесність

Основні види академічної відповідальності встановлені Законом України «Про освіту». Згідно із частиною 6 статті 42 до основних видів академічної відповідальності здобувачів освіти належать: повторне проходження оцінювання (контрольна робота, іспит, залік тощо); повторне проходження відповідного освітнього компонента освітньої програми; відрахування із закладу освіти; позбавлення академічної стипендії; позбавлення наданих закладом освіти пільг з оплати за навчання.

Політику, стандарти і процедури дотримання академічної доброчесності містять такі регламентуючі документи КПІ ім. Ігоря Сікорського, оприлюднені на сайті Університету: Кодекс честі КПІ ім. Ігоря Сікорського <https://kpi.ua/files/honorcode.pdf>, Положення про систему запобігання академічному плагиату https://osvita.kpi.ua/sites/default/files/downloads/Pologen_pro_plagiat.pdf, а також нормативно-правові документи, офіційні рекомендації, накази та розпорядження, соціологічні

дослідження КПІ ім. Ігоря Сікорського, методичні матеріали, освітні курси <https://kpi.ua/academic-integrity>

Серед технологічних рішень у рамках протидії порушенням академічної доброчесності в рамках вивчення курсу «Психологія наукової і технічної творчості» можна відзначити: перевірку підготовленого реферату на плагіат. Перевірка здійснюється в Системі виявлення збігів/ідентичності/схожості тексту від [компанії Юнічек](#). У разі виявлення академічного плагіату у роботах працівників та здобувачів вищої освіти Університету автори несуть відповідальність відповідно до чинного законодавства, у тому числі, передбачених [Законом України про освіту](#).

Норми етичної поведінки

Норми етичної поведінки аспірантів і працівників визначені у розділі 2 Кодексу честі Національного технічного університету України «Київський політехнічний інститут імені Ігоря Сікорського». Детальніше: <https://kpi.ua/code>, а також у Положенні про комісію з питань етики та академічної честі НТУУ «КПІ» https://data.kpi.ua/sites/default/files/files/2015_1-140a1.pdf

8. Види контролю та рейтингова система оцінювання результатів навчання (PCO)

Поточний контроль: [опитування за темою заняття, підготовка реферату](#).

Семестровий контроль: [екзамен](#).

Оцінювання та контрольні заходи

Рейтинг аспіранта з дисципліни складається з балів, що отримуються за:

- 1) підготовка доповіді та виступ на семінарському занятті, групове обговорення питань семінарського заняття;
- 2) виконання індивідуального завдання (реферату);
- 3) екзаменаційна контрольна робота.

Аспірант отримує найвищий рейтинг, якщо він бере активну участь на проведених семінарських заняттях, переважно надає повні та аргументовані відповіді, логічно їх викладає, висловлює власну позицію з дискусійних питань. Належна підготовка аспіранта до семінарського заняття займатиме в середньому 1-1,5 години.

Деталізовані критерії оцінювання результатів навчання аспіранта визначені у положенні про PCO з дисципліни та представлені у Додатку 2.

Аспірант може оскаржити оцінку викладача, подавши відповідну скаргу викладачу не пізніше наступного дня після ознайомлення аспіранта з виставленою викладачем оцінкою. Скарга розглядатиметься за процедурами, встановленими університетом.

Об'єктивність екзаменаторів забезпечується застосуванням розроблених критеріїв оцінювання, проведенням екзаменів переважно у письмовій формі https://document.kpi.ua/files/2020_7-137.pdf.

У Положенні про поточний, календарний та семестровий контроль результатів навчання в КПІ ім. Ігоря Сікорського https://document.kpi.ua/files/2020_7-137.pdf (сторінка 4) йдеться, що у випадку виникнення конфліктної ситуації здобувача з екзаменатором до проведення семестрового контролю, за обґрунтованою заявою здобувача (колективною заявою здобувачів), декан факультету створює комісію з проведенням запланованого заходу семестрового контролю.

Процедури запобігання та врегулювання конфлікту інтересів регулюються Положенням про вирішення конфліктних ситуацій в КПІ ім. Ігоря Сікорського https://document.kpi.ua/files/2020_7-170.pdf.

Необхідною умовою допуску до екзамену є рейтинг (Rc) не менше 50% від RC, тобто 20 балів. Екзамен проводиться в письмовій формі. Час екзаменаційної контрольної роботи – 90 хвилин. Контрольне завдання містить 2 питання за тематичними розділами кредитного модулю. Орієнтовний перелік питань до екзаменаційної контрольної роботи міститься у Додатку 3.

Таблиця відповідності рейтингових балів оцінкам за університетською шкалою:

Кількість балів	Оцінка
100-95	Відмінно
94-85	Дуже добре
84-75	Добре

74-65	Задовільно
64-60	Достатньо
Менше 60	Незадовільно
Не виконані умови допуску	Не допущено

9. Додаткова інформація з дисципліни (освітнього компонента)

Рекомендації аспірантам

Вивчення курсу «Психологія наукової і технічної творчості» передбачає засвоєння аспірантами системи психологічних знань, основних понять за темами, ознайомлення з навчально-методичними матеріалами. За кожною темою наводяться посилання на список основної та додаткової літератури, що не виключає можливості аспірантів самостійно по узгодженню з викладачем розширити цей список. Така робота по підбору релевантних наукових джерел може виявитись особливо корисною при підготовці аспіранта до екзамену.

Головною метою лекцій є мотивація і організація роботи аспірантів з навчальним матеріалом. Лекції проводяться з використанням мультимедійних презентацій. Проведення семінарських занять є практико орієнтованим. Головними завданнями семінарських занять є розвиток у аспірантів умінь працювати з науковою на навчальною літературою з психології, готувати доповіді, формулювати та відстоювати власну позицію, брати активну участь у тематичній дискусії.

Позааудиторні заняття

Можлива участь аспірантів у неформальних гуртках, зокрема у відкритій групі PhD-інкубатор <https://www.facebook.com/groups/2735550373369832/>

Дистанційне навчання

Можливе синхронне дистанційне навчання з використанням платформ для відео-конференцій та освітньої платформи для дистанційного навчання в університеті.

Інклюзивне навчання

Допускається

Робочу програму навчальної дисципліни (силабус):

Складено професором, д. психол. н., професором кафедри психології і педагогіки, Ложкіним Георгієм Володимировичем

Ухвалено кафедрою психології і педагогіки (протокол № ____ від _____)

Погоджено Методичною комісією факультету (протокол № ____ від _____)

Орієнтовна тематика для рефератів

1. Творчий характер психічної реальності.
2. Особливості рефлексії творчого начала у психічному бутті людини, властиві історичним формам предмету психології
3. Філософсько-методологічна база психології творчості.
4. Принцип творчості та принцип адаптації у поясненні психічної активності людини. Проблема самодетермінації психічного.
5. Проблема витоків творчого акту.
6. Екзистенціальна теорія творчості.
7. Харківська школа психології творчості: провідні ідеї.
8. Принцип економії як центральний пояснювальний принцип творчої дії.
9. Вивчення творчості у класичному психоаналізі З.Фрейда. Творчість як сублімація.
10. Вивчення творчості у аналітичній психології К.Г.Юнга. Симптоматична і символічна творчість.
11. Вивчення творчості у психодрамі Я.Л. Морено.
12. Ідея спонтанності як джерельної людської здатності. Театр спонтанності Морено.
13. Гештальтпсихологічний, гуманістичний, когнітивний підходи до творчості.
14. Генетична психологія творчості. Елементи творчої діяльності в антропоїдів.
15. Предметна гра і малюнок як прояви творчості в дитинстві.
16. Вчинок і творчість підлітка.
17. Уява і творчість в юнацькому віці.
18. Моральна творчість. Героїчний вчинок.
19. Творчість як механізм розвитку особистості.
20. Індивідуальний потенціал людського буття. Іntenції та потенції.
21. Обдарованість, талант, геніальність. Методи дослідження обдарованості.
22. Інвестиційна теорія креативності.
23. Етапи творчого процесу.
24. Інсайт як центральна ланка творчого процесу.
25. Перешкоди творчому процесу.
26. Роль несвідомого у творчому процесі.
27. Мотивація творчої діяльності.
28. Репродуктивні і продуктивні психічні процеси.
29. Роль інтуїції у творчому процесі. Інтуїція та інсайт.
30. Уява та бісоціація.
31. Мислення та опосередкування.
32. Творчість та емоції.
33. Дослідження внутрішнього плану дій.
34. Наука як особлива сфера людської діяльності.
35. Структура наукового знання. Особливості наукових відкриттів.
36. Парадигма та дослідницька програма. Науковий пошук та розгадування пазлів.
37. Наукова революція.
38. Психологія винаходу і винахідництва. Особливості завдання у технічній творчості.
39. Геніальність, талант і старанність як найважливіші якості технічного винахідництва.
40. Роль інсайту в технічному винаході.
41. Раціональна сторона технічної творчості.
42. Стратегіальний підхід до технічної творчості.
43. Історія започаткування теорії вирішення винахідницьких завдань (ТРВЗ).
44. Логіка розвитку технічних систем як визначальна у підході теорії вирішення винахідницьких завдань.
45. Винахід як вирішення винахідницького завдання та розвиток технічної системи.
46. Програма алгоритму вирішення винахідницьких завдань (АВВЗ).
47. Покроковий аналіз завдання з метою пошуку головного протиріччя.
48. Інформаційне забезпечення АРІЗ: показники фізичних ефектів.
49. Закон розвитку технічних систем через включення у інші в якості підсистем.

50. Евристичні прийоми подолання технічних протиріч у ТРВЗ.
51. Явище методологічної кризи. Засоби методологічної кризи.
52. Методологічний плюралізм.
53. Інсайт у науці.
54. Евристичне значення наукової теорії.
55. Дивергентне та конвергентне мислення вченого.

Структура реферату

Стиль викладення матеріалу має бути науково-діловим.

Матеріал розподіляється рівномірно у відповідності до плану реферату:

- вступ (мають бути обґрунтовані актуальність та практичне значення обраної теми реферату, визначені мета та завдання роботи);
- основна частина (розкривається тема реферату шляхом висвітлення основних питань. При цьому необхідно зосередити увагу на аналізі поставлених питань в літературі з висновками щодо їх теоретичної та практичної значущості;
- висновки (необхідно сформулювати:
 - а) науково-теоретичні та практичні підсумки проведеного аналізу за проблематикою реферату;
 - б) теоретичні та практичні рекомендації, що випливають з проведеного аналізу. Вони мають логічно пов'язуватися із змістом викладеного матеріалу);
- список літератури (містить використані джерела та публікації).

Вимоги до написання реферату

Обсяг реферату має складати – 1 друкований аркуш (24 сторінки). До загального обсягу роботи не входять додатки, глосарій, список використаних джерел, таблиці та рисунки, які повністю займають площу сторінки. Але всі сторінки зазначених елементів підлягають суцільній нумерації. У тексті обов'язково повинні бути посилання на літературу та інші джерела, що використовувалися при підготовці реферату. Текст реферативної роботи викладається державною мовою на стандартних аркушах формату А-4 (210 x 297). Робота друкується шрифтом Times New Roman, 14 кеглем; вирівнювання – «За шириною»; міжрядковий інтервал «Полуторний» (1,5 Lines); абзацний відступ – п'ять знаків (1,25 см); верхнє і нижнє поле – 2 см., ліве – 3 см, праве – 1 см. Абзацний відступ має бути однаковим у всьому тексті і дорівнювати п'яти знакам (1,25 см).

Розділи та підрозділи мають містити заголовки, які належить точно відтворювати у змісті. Заголовки розділів, зазвичай, розміщують посередині рядка. Назви розділів друкують великими літерами без розділових знаків у кінці, без підкреслень. Заголовки розділів слід починати з належного відступу. Нумерація сторінок має бути наскрізною. Порядковий номер сторінки позначають арабською цифрою і проставляють у правому верхньому куті сторінки без крапки чи рисок. Титульний аркуш включається до загальної нумерації сторінок письмової роботи, але номер сторінки на титульному аркуші, зазвичай, не проставляють. Розділи слід нумерувати також арабськими цифрами.

При використанні літературних джерел в тексті письмової роботи можуть бути два варіанти посилань на них. Перший – це посторінкові посилання (виноски): коли на сторінці цитується джерело, то внизу цієї сторінки під основним текстом наводиться бібліографічний опис літературного джерела і вказується сторінка. Другий – коли в разі посилання на літературне джерело у квадратних дужках вказується його порядковий номер у списку літератури та конкретна сторінка, наводиться цитата, точні цифри, дані.

Ілюстративний матеріал – малюнки, графіки, схеми тощо слід розміщувати безпосередньо після першого посилання на нього в тексті. Якщо графік, схема, таблиця не поміщається на сторінці, де є посилання, їх подають на наступній сторінці. На кожний ілюстративний матеріал мають бути посилання в тексті. Максимальна кількість балів за реферат складає 30 балів.

Кожний реферат оцінюється, виходячи з аналізу сукупності таких критеріїв:

1. Актуальність теми.
2. План та зміст реферату має системно розкривати обрану тему.
3. Особистий внесок оцінюється із наявності власних аналітичних висновків.

4. Використані джерела, тобто наявність достатньої кількості сучасних нормативних і наукових джерел.

Додаток 2

Рейтингова система оцінювання результатів навчання

Рейтинг аспірантів із дисципліни «Психологія наукової і технічної творчості» складається з балів, що отримуються за:

- 1) підготовка доповіді та виступ на семінарському занятті, групове обговорення питань семінарського заняття;
- 2) виконання індивідуального завдання (реферату);
- 3) екзаменаційна контрольна робота.

Система рейтингових (вагових) балів та критерії оцінювання:

1. Робота на семінарських заняттях (максимальна кількість балів складає 10):

активна участь у проведенні заняття; надання повної і аргументованої, логічно викладеної доповіді, відповіді, висловлення власної позиції з дискусійних питань або повністю правильне вирішення завдань з відповідним обґрунтуванням, у поєднанні зі слушними доповненнями відповідей інших аспірантів у процесі дискусії	8-10
активна участь у проведенні заняття; надання правильних відповідей або правильне вирішення завдань з незначними неточностями, порушеннями логіки викладення відповіді чи обґрунтування при вирішенні задачі	5-7
надання відповідей з чисельними значними похибками або вирішення задачі з грубими помилками, вирішення задачі без обґрунтування	1-4

2. Виконання індивідуального завдання (реферату) (максимальна кількість балів складає 30):

тема реферату актуальна, план та зміст реферату системно розкривають обрану тему, є аналітичні висновки аспіранта, при підготовці реферату використано достатня кількість нормативних та наукових джерел	23-30
тема реферату актуальна, план та зміст реферату системно розкривають обрану тему, при підготовці реферату використано достатня кількість нормативних та наукових джерел але немає аналітичних висновків аспіранта	16-22
тема реферату актуальна, але план та зміст реферату не достатньо розкривають обрану тему, немає аналітичних висновків аспіранта, при підготовці реферату використано достатня кількість нормативних та наукових джерел	9-15
тема реферату актуальна, але план та зміст реферату не розкривають обрану тему, немає аналітичних висновків аспіранта, при підготовці реферату використано недостатня кількість нормативних та наукових джерел	1-8

3. Екзамен: екзаменаційна контрольна робота проводиться у письмовій формі протягом 90 хвилин. Екзаменаційна контрольна робота максимальна кількість балів складає 60. Екзаменаційний білет складається з двох теоретичних питань за тематичними розділами курсу. Вагомий бал кожного питання – 30.

повна, чітка, викладена в логічній послідовності відповідь на питання, що свідчить про глибоке розуміння суті питання, ознайомлення аспіранта не лише з матеріалом лекцій, але й з підручником та додатковою літературою; висловлення аспірантом	25-30
--	-------

власної позиції щодо дискусійних проблем, якщо такі порушуються у питанні	
відповідь на всі поставлені питання, але не зовсім повна або не достатньо чітка, що свідчить про правильне розуміння суті питання, ознайомлення аспіранта з матеріалом лекцій та підручника; певні неточності у відповіді	19-24
достатньо поверхова відповідь на всі поставлені питання; суттєві помилки у відповіді; відсутність відповіді на одне питання при правильній, в цілому, відповіді на інші	10-18
правильна відповідь лише на одне питання при відсутності відповідей на інші або при неправильних відповідях на них	5-9
неправильна відповідь на поставлені питання, що свідчить про незнання відповідного навчального матеріалу, але намагання висловити власне розуміння суті поставленого питання; відсутність відповіді	0-4

Розрахунок шкали (R) рейтингу:

Сума вагових балів контрольних заходів протягом семестру складає:

$$RC = 10 + 30 = 40 \text{ балів}$$

Екзаменаційна складова шкали дорівнює 60% від R, а саме:

$$RE = 60 \text{ бали.}$$

Таким чином, рейтингова шкала з дисципліни складає:

$$R = RC + RE = 100 \text{ балів.}$$

Необхідною умовою допуску до екзамену є рейтинг (Rc) не менше 50% від RC, тобто 20 балів.

Для отримання аспірантом відповідних оцінок (ECTS та традиційних) його рейтингова оцінка (**RD**) переводиться згідно з таблицею:

RD	Оцінка ECTS	Оцінка традиційна
95 – 100	відмінно	Відмінно
85 – 94	дуже добре	Добре
75 – 84	добре	
65 – 74	задовільно	Задовільно
60 – 64	достатньо (задовольняє мінімальні критерії)	
RD < 60	незадовільно	Незадовільно

Орієнтовний перелік питань до екзаменаційної контрольної роботи

1. Проаналізуйте філософсько-методологічну базу психології творчості.
2. Порівняйте принцип творчості та принцип адаптації у поясненні психічної активності, вкажіть на їх наслідки для розуміння психічного буття людини
3. Обґрунтуйте творчий характер психічної реальності.
4. Наведіть та порівняйте особливості рефлексії творчого начала у психічному бутті людини, властиві історичним формам предмету психології: «душа» та «свідомість».
5. Наведіть та порівняйте особливості рефлексії творчого начала у психічному бутті людини, властиві історичним формам предмету психології: «несвідоме» та «поведінка».
6. Розкрийте проблему витоків творчого акту.
7. Охарактеризуйте завдання генетичної психології творчості.
8. Проаналізуйте наслідки для психології творчості загально-психологічної проблеми самодетермінації психічного.
9. Оцініть евристичне значення екзистенціальної теорії творчості.
10. Проаналізуйте провідні ідеї харківської школи психології творчості.
11. Проаналізуйте принцип економії у якості центрального пояснювального принципу творчої дії.
12. Оцініть здобутки вивчення творчості у класичному психоаналізі З.Фрейда.
13. Проаналізуйте ідею сублімації у якості пояснювального принципу творчості.
14. Оцініть здобутки вивчення творчості у аналітичній психології К.Г.Юнга.
15. Порівняйте симптоматичну і символічну творчість за К.Г.Юнгом.
16. Оцініть здобутки вивчення творчості у психодрамі Я.Л.Морено.
17. Визначте сутність ідеї спонтанності як джерельної людської здатності. Театр спонтанності Морено.
18. Порівняйте гештальтпсихологічний, гуманістичний, когнітивний підходи до творчості.
19. Оцініть значення таких прояви творчості в дитинстві як предметна гра і малюнок.
20. Проаналізуйте значення і характер вчинку у розвитку творчості підлітка (за В.А.Роменцем).
21. Охарактеризуйте уяву і творчість в юнацькому віці.
22. Визначте сутність моральної творчості та героїчного вчинку.
23. Охарактеризуйте творчість як механізм розвитку особистості.
24. Визначте сутність індивідуального потенціалу людського буття за І.П.Маногою.
25. Порівняйте інтенції та потенції людського буття (за І.П.Маногою).
26. Розкрийте сутність понять: обдарованість, талант, геніальність.
27. Проаналізуйте основні методи дослідження обдарованості.
28. Охарактеризуйте етапи творчого процесу.
29. Обґрунтуйте роль інсайту як центральної ланки у ряді моделей творчого процесу.
30. Обґрунтуйте роль несвідомого у творчому процесі.
31. Охарактеризуйте мотивацію творчої діяльності.
32. Порівняйте репродуктивні і продуктивні психічні процеси.
33. Обґрунтуйте роль інтуїції у творчому процесі.
34. Обґрунтуйте роль уяви та бісоціації у творчості людини.
35. Обґрунтуйте роль мислення та опосередкування у творчості людини.
36. Охарактеризуйте науку як особливу сферу людської діяльності.
37. Визначте структуру наукового знання і обґрунтуйте наслідки саме такої структури.
38. Проаналізуйте загальні особливості наукових відкриттів.
39. Порівняйте поняття «парадигма» та «дослідницька програма».
40. Порівняйте науковий пошук та «розгадування пазлів» як характерні завдання у творчій діяльності вченого.
41. Охарактеризуйте сутність наукової революції.
42. Дайте загальну характеристику психології винаходу і винахідництва.
43. Охарактеризуйте особливості завдання у технічній творчості.
44. Оцініть ідею «триакту» за П.Енгельмейером.
45. Порівняйте геніальність, талант і старанність як найважливіші якості технічного винахідництва (за П.Енгельмейером).

46. Охарактеризуйте роль інсайту в технічному винаході.
47. Охарактеризуйте раціональну сторону технічної творчості.
48. Обґрунтуйте стратегіальний підхід до технічної творчості.
49. Обґрунтуйте значення логіка розвитку технічних систем як визначальної у підході теорії вирішення винахідницьких завдань.
50. Охарактеризуйте винахід як вирішення винахідницького завдання та розвиток технічної системи.
51. Охарактеризуйте програму алгоритму вирішення винахідницьких завдань (АВВЗ).
52. Охарактеризуйте закон розвитку технічних систем через включення у інші в якості підсистем.
53. Проаналізуйте евристичні прийоми подолання технічних протиріч у ТРВЗ.
54. Охарактеризуйте явище методологічної кризи у психології.
55. Проаналізуйте провідні засоби методологічної кризи.
56. Обґрунтуйте принцип методологічного плюралізму.
57. Охарактеризуйте евристичне значення наукової теорії.
58. Порівняйте дивергентне та конвергентне мислення вченого.